

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Відземський університет прикладних наук (Латвія)

Університет «Aurel Vlaicu» в м. Арад (Румунія)

Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Луцький національний технічний університет

Одеський національний економічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали VII Міжнародної науково-практичної
конференції**

27 листопада 2025 р.

Полтава
2025

Березка Богдан Тарасович,
студент

Науковий керівник: **Худолій Ю. С.,** к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Ефективне управління державним боргом є однією з ключових передумов фінансової стабільності країни, забезпечення збалансованості державного бюджету та стійкості макроекономічного розвитку. Для України, особливо в умовах тривалих зовнішніх викликів та військових дій після 2022 року, проблема боргового навантаження набуває особливої актуальності. Розглянемо динаміку і вплив боргових зобов'язань на державний бюджет України у 2020–2025 роках, спираючись на офіційні дані Програми управління державним боргом (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз впливу боргових зобов'язань на державний бюджет України за 2020-2025* роки [4]

Показник	2020 р	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р	2025*
Загальний державний борг (млн грн)	2551935,6	2671828	4071683	5519483,9	6644678,2	7601864,13
Обслуговування боргу (млн грн)	423610	158681,3	179985,1	326283,5	254321,4	217283,76
Частка витрат на обслуговування боргу у бюджеті (%)	16,60	5,94	4,42	5,91	3,83	2,86
Платежі за державним внутрішнім боргом (млн.грн)	250716,5	99424,6	119419,3	263905,5	248956,5	244772,75
Платежі за державним зовнішнім боргом (млн. грн)	172893,5	59256,7	60565,8	62378	5364,9	-27488,99
Дохід державного бюджету (млн грн)	1076016,7	1296852,9	1787395,6	2671998	2650993,8	3254181,19
Витрати державного бюджету (млн грн)	1288016,7	1490258,9	2705423,3	4014418,1	3779451,2	4907622,10
Різниця між доходами та витратами (млн грн)	-212000	-193406	-918027,7	-1342420	-1128457	-1653440,91
Відношення боргу до ВВП (%)	60,80%	48,90%	78,40%	84,40%		

*прогнозовані значення

Згідно з даними, загальний державний борг України у 2020 році становив 2 551 935,6 млн грн, а вже у 2022 році його обсяг різко зріс до 4 071 683 млн грн. Найбільш суттєве зростання зафіксовано у 2023–2024 рр., що пов'язано з необхідністю фінансування оборонних витрат, соціальної підтримки населення, відбудови критичної інфраструктури та стабілізації економічних процесів. Прогноз на 2025 рік передбачає подальше зростання боргу до 7 601 864,13 млн грн, що вказує на посилення залежності державних фінансів від внутрішніх та зовнішніх кредиторів.

Витрати на обслуговування боргу, тобто виплата відсотків за користування позичковими коштами, в аналізованій період змінювалися нерівномірно. Якщо у 2020 році вони становили 423 610 млн грн, то у 2023 році – 326 283,5 млн грн, а у 2025 році прогнозується зниження до 217 283,76 млн грн. Це може бути зумовлено

реструктуризацією частини зобов'язань, перенесенням термінів виплат за зовнішніми кредитами, а також отриманням фінансової допомоги на пільгових умовах.

Частка витрат на обслуговування боргу у доходах бюджету демонструє тенденцію до зниження: з 16,6% у 2020 році до прогнозованих 2,86% у 2025 році. Така динаміка свідчить про відносно полегшення боргового тягаря та зменшення фіскального ризику в середньостроковій перспективі.

Виплати за внутрішнім боргом у 2020–2025 роках залишаються переважно стабільними з тенденцією до поступового зростання. У 2025 році прогнозується їх обсяг на рівні 244 772,75 млн грн. Водночас динаміка зовнішніх виплат є більш змінною. Особливо важливим є показник 2025 року, де фіксується негативне значення – 27 488,99 млн грн, що свідчить про перевищення отриманих зовнішніх ресурсів над виплатами. Це є наслідком дії програм міжнародної макрофінансової допомоги, грантів та реструктуризації зовнішнього державного боргу, здійсненої у 2022–2023 роках.

Усі роки, представлені в таблиці, демонструють дефіцит державного бюджету. Найбільший дефіцит спостерігався у 2023 році – 1 342 420 млн грн. На 2025 рік прогнозується дефіцит у розмірі 1 653 440,91 млн грн. Стійке перевищення витрат над доходами свідчить про хронічну потребу України в зовнішньому фінансуванні для підтримки стабільності бюджетної системи.

Важливим є також співвідношення державного боргу до ВВП, яке зросло з 48,9% у 2021 році до пікового значення 84,4% у 2023 році. Такий показник є критичним, адже перевищення порогу у 60% зазвичай свідчить про високі боргові ризики. Після стабілізаційних заходів і підтримки міжнародних партнерів спостерігається тенденція до зниження боргового навантаження відносно економічного обсягу.

В умовах повномасштабної війни боргова політика України зазнала суттєвих трансформацій, що пов'язані як із різким падінням доходів бюджету, так і з необхідністю нарощування обсягів видатків на оборону та соціальну підтримку населення. Як зазначають дослідники Ю. Романовська та Л. Смоляр, сьогодні державний борг виконує не лише фіскальну, а й стабілізаційну функцію, забезпечуючи фінансування критичних державних потреб у період економічної турбулентності. Автори підкреслюють, що зростання боргового навантаження є об'єктивним наслідком воєнної економіки, однак його довгострокова стійкість залежатиме від темпів економічного відновлення та ефективності управління державними фінансами в майбутньому [2].

Отже, проведений аналіз свідчить, що державний борг України у 2020–2025 роках суттєво зріс під впливом внутрішньоєкономічних і зовнішньополітичних факторів, передусім війни та необхідності фінансування невідкладних потреб держави. Водночас заходи з реструктуризації боргу та міжнародна фінансова підтримка дозволили знизити частку витрат на його обслуговування та тимчасово пом'якшити боргове навантаження. Прогноз на 2025 рік свідчить про подальше зростання загального боргу та збереження залежності бюджету від зовнішніх кредитів. Ключовими завданнями у сфері боргової політики мають стати: оптимізація структури боргу, розширення внутрішнього ринку запозичень, стимулювання економічного зростання та зменшення дефіциту бюджету. Лише за умови поєднання цих факторів Україна зможе забезпечити боргову стійкість та фінансову безпеку у середньостроковій перспективі.

Література

1. Офіційний сайт міністерства фінансів України. Державний борг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika>.

2. Романовська Ю., Смоляр Л. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №(62). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106>.

3. Худолій Ю. С., Шевченко А. М. Забезпечення економічної безпеки України в умовах євроінтеграції. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VII Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. 17 травня 2023р. Полтава: Національний університет імені Ю. Кондратюка. 2023. 264 с. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2023/vii-ebdrp/zbirnik-2023.pdf>.

4. Худолій Ю.С., Василенко О.І., Шклярук А.В. Використання інфляційного таргетування, як інструменту забезпечення фінансової безпеки країни. Економіка і організація управління: зб. наук. праць ДонНУ. 2016. № 1(21). С. 212-218.

5. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. Вип. 7/1 (24). Р. 41-46.

УДК 336.71

Волкова Неля Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент

Петров В'ячеслав Дмитрович,

студент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця (Україна)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

Фінансова інтеграція є ключовим виміром глобалізації та умовою доступу країн до світових фінансових ресурсів [1, с. 205–207; 2]. Для України в умовах реформ, війни та майбутньої відбудови економіки стратегічним завданням стає формування засад інтеграції у світовий (передусім європейський) фінансовий простір, що визначає інвестиційну привабливість, фінансову стабільність і наближення до стандартів ЄС [1, с. 209–212; 5, с. 66–68; 6, с. 394–396]. Ключова науково-практична задача - окреслити орієнтири, які дозволять поєднати відкритість фінансової системи зі стійкістю в умовах воєнних та післявоєнних шоків.

У працях І. Краснової, М. Обстфельда, А. Тейлора висвітлено вплив глобалізації капіталів і концепції «неможливої тріади» на фінансову політику держав [1; 2]. Індикатори КАOPEN та інші індекси, запропоновані Д. Квінном, М. Чинном, Г. Іто, формують методичну базу вимірювання фінансової відкритості та інтегрованості [3; 4]. Український вимір аналізується кризь гармонізацію законодавства з *acquis* ЄС, роль іноземного капіталу та трансформацію фінансового сектору [5; 6].

Мета роботи полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні концептуальних засад фінансової інтеграції України у світовий фінансовий простір та визначенні пріоритетних напрямів її подальшого поглиблення в умовах воєнних і післявоєнних викликів

В ході дослідження нами уточнено зміст фінансової інтеграції як зближення фінансових ринків, інститутів і капіталів у єдиний простір та виокремлено основні форми й рівні інтеграції [1, с. 205–212; 2]. На основі концепції «неможливої тріади» показано обмеження щодо поєднання вільного руху капіталу, керованого валютного курсу та незалежної монетарної політики в Україні [1, с. 209–212; 3]. Обґрунтовано поетапну лібералізацію руху капіталу із посиленням макропруденційних інструментів як умову зменшення вразливості фінансової системи [2; 3].

Критичний огляд спеціальної літератури та власне дослідження дозволило запропонувати власний підхід до вимірювання ступеня фінансової інтегрованості України, що поєднує де-юре та де-факто характеристики відкритості. Базовими